

Slutplädering för Naturskyddsföreningen, Jordens vänner och MKG mål M 7062-14

Jonas Christensen, Ekolagen Miljöjuridik AB, den 2 oktober 2019'

Föreningarnas principiella inställning

Naturskyddsföreningen, Jordens vänner och MKG är inte principiellt motståndare till att det kortlivade låg- och mellanaktiva radioaktiva avfallet slutligen förvaras i någon form av geologisk lagring. Föreningarna är dock motståndare till att detta avfall får lagras under former som av sökanden inte har visats vara betryggande. En lagring under sådana premisser skulle även strida på svensk rätt, varför varken tillåtlighet eller tillstånd får lämnas.

Föreningarna inser att det som ska förvaras inte är lika radioaktivt som det utbrända kärnbränslet. På kort sikt, dvs med en tidshorisont fram till om några hundratal år, kan ett utläckage dock medföra risker för livet i Östersjön och negativt påverka fiske, friluftsliv m.m.

Ett särskilt problem som finns i detta mål är att sökanden har fått påbörja en verksamhet (kärnkraftverk) utan att ha försäkrat sig om att avfallsfrågan var löst.

Detta är ett särskilt problem och leder till ett underliggande stressmoment (kalla det "utpressning"), som i värsta fall kan leda till en förhastad beslutsprocess.

Miljöorganisationers roll att tillvarata det allmänna intresset

Miljöorganisationer fyller en viktig funktion i de miljörättsliga processerna. När miljöorganisationer i Sverige fick talerätt, så var det med grund i Århuskonventionen och i EU-rätten. Till skillnad mot enskilda som för talan i miljömål, som primärt får göra det för att tillvarata egna enskilda intressen, så är syftet med miljöorganisationers talerätt att tillvara allmänna intressen. Detta betyder att miljöorganisationer har samma funktion som statliga och kommunala myndigheter. I denna bemärkelse så står alltså vi och myndigheterna på samma sida.

Å andra sidan är det inte sällan så att miljöorganisationer är kritiska till hur dessa myndigheter fullgör sina uppgifter. Detta innebär att miljöorganisationer dels har till uppgift att bevaka vad sökandesidan har eller inte har presenterat i utredningsväg. Men dels får de ideella föreningarna till uppgift att kritiskt granska det som dessa myndigheter presterar i utredningshänseende eller vilka frågor dessa ställer till sökanden.

Det är mot bakgrund av detta som föreningarnas kritik och bevakning av t.ex. SSM ska ses. Föreningarna menar att denna dubbla bevakning ingår i sitt uppdrag, nämligen att tillvarata allmänna intressen.

Detta ansvar som de ideella föreningarna kan ha, att kritiskt granska i syfte att allmänna intressen ska tillvaratas, märks även i det faktum att juristerna på Naturskyddsföreningen delvis finansieras med allmänna medel liksom MKG får stöd genom statsbudgeten.

På det sättet kan i någon bemärkelse sägas att föreningarna inte talar i egen sak, utan gör det på uppdrag av det allmänna.

Ramen

Denna förhandling är ett led i regeringens tillåtlighetsprövning. Vid en sådan prövning ska regeringen tillämpa ett flertal av balkens materiella bestämmelser, beroende på frågan. Såväl balkens 1, 2, 3, 4, 5, liksom dess 6, 7 och 8 kap ska tillämpas av regeringen.

Innebörden av miljöbalkens målsättningsbestämmelse

Som man uttalar i miljöbalkskommentaren (Zeteo) är det grundläggande stadgandet i 1 kap. 1 § MB, dvs balkens målsättningsbestämmelse, en mycket viktig utgångspunkt även för en tillåtlighetsprövning.

Målet med miljöbalken är en hållbar utveckling, så som detta mål har definierats i den inledande bestämmelsen. I detta sammanhang vill föreningarna särskilt fästa domstolens uppmärksamhet på tre viktiga delar av denna också internationellt antagna princip.

- a) Genom formuleringen "miljöbalken ska tolkas så att" har lagstiftaren betonat att detta mål är rättsligt bindande och att samtliga bestämmelser i balken ska tolkas mot bakgrund av denna målsättning. Samtliga bestämmelser i miljöbalken skall tillämpas på ett sådant sätt att balkens mål och syfte bäst tillgodoses. (prop. 97/98:45 avsn. 5.1.1.)

De nationella miljömålet, såsom en säker strålmiljö ska här fungera som en precisering av det övergripande: *Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning*

- b) Att man i bestämmelsen tydligt skriver att balken ska tolkas med hänsyn till såväl nuvarande som kommande generationer, dvs kommande generationer i obestämd form pluralis. Kärnan i begreppet hållbar utveckling är att vår generation inte ska utnyttja naturens resurser på ett sådant sätt att kommande generationer ges sämre förutsättningar än vad vi har fått. Detta månggenerationersmål blir naturligtvis extra tydlig i ett mål som detta. Vår generation får inte orsaka strålning som kan påverka förutsättningarna för liv i framtiden.

- c) Den tredje viktiga delen av begreppet hållbar utveckling som föreningarna särskilt vill lyfta fram är att naturen (ekosystemet eller hur vil vill benämna det) har givits ett skyddsintresse som inte måste vara kopplat till människans behov. Naturen är så att säga skyddsvärd för sin egen skull, oavsett om det idag finns ett mänskligt intresse av just den delen natur. Det är bland annat detta, naturens självständiga skyddsintresse, som många miljöorganisationer har tagit på sig att försvara, för vem gör annars det?

Slutligen, i denna del, bygger miljöbalken på försiktighetsprincipen. Detta slår igenom t.ex. på det sätt att balken ska tillämpas redan om det finns en risk. Risk är en kombination av möjligheten för att en fara förverkligas och vilken magnitud denna fara är av. Ju farligare något är desto större bevisbörda har verksamhetsutövaren.

Här ska även betonas att enligt 2:3 MB ska bästa möjliga teknik användas. Samt att skälighetsbedömningen i 2 kap. 7 § ska tillämpas.

Miljöbalkens allmänna hänsynsregler

Mark- och miljödomstolen ska yttra sig till regeringen utifrån miljöbalken. Detta innebär att domstolen ska bedöma om sökanden visat att de allmänna hänsynsreglerna är uppfyllda. Förutom den omvända bevisbördan och kunskapskravet så måste den grundläggande bestämmelsen om försiktighetsmått mm i 2:3 uppfyllas. Det måste då betonas att sökanden ska visa att verksamheten i slutförvaret upprätthåller de allmänna hänsynsreglerna, inte endast under inrättandet och driften av anläggningen utan så länge som det är en miljöfarlig verksamhet som kan innebära risk för skador på människor eller miljö.

Bevisbördan

Huvudfrågan för en tillåtlighetsprövning är om den sökta platsen är lämplig för den sökta verksamheten, givet en viss teknik. Kan sökanden inte visa detta kan tillåtlighet inte ges, vilket innebär att MMD:s uppgift är att bedöma om sökanden har lyckats visa detta.

Givet principen om den omvända bevisbördan i 2 kap. 2 § MB så är det sökanden som ska visa att den valda platsen och den valda tekniken, i vid bemärkelse, tillsammans ger ett betryggande förvar. Med betryggande menar föreningarna att radioaktivitet inte riskerar att frigöras så att det finns risk för människors hälsa om miljö. Denna risk är en funktion dels av hur lång tid det tar innan radioaktiviteten i det som lagras har avklingat till en ofarlig nivå, dels hur lång tid det tar för vatten som strömmar igenom slutförvaret att nå biosfären.

Föreningarna menar att i detta mål ska sökanden visa att det inte finns risk för att det kommer ut strålning till biosfären inom några hundra år från det att det sista avfallet placeras i lagret.

Med utgångspunkt i våra yrkanden

En vid prövning; Inledning

Yrkande 1a) Föreningarna har yrkat att trots att regeringen endast ska tillåtlighetspröva en utvidgning av befintligt förvar, mark- och miljödomstolen ändå ska göra en förutsättningslös prövning av såväl metodval som platsval.

Detta yrkande är riktat till domstolen och rör frågan om vilka frågor som ska behandlas av domstolen i sitt yttrande till regeringen.

Med en vid prövning menar föreningarna att domstolen rent principiellt ska hantera platsvalet för såväl befintligt lager som för sökt utvidgning lika förutsättningslöst. Föreningarna menar också att domstolen, utan påverkan av hur SSM hanterar miljöbalken, ska hantera balken utan begränsningar. Föreningarna menar att mark- och miljödomstolen även ska bedöma riskerna för och med joniserande strålning.

Föreningarna uppfattar att domstolen redan inledningsvis gav uttryck för uppfattningen att prövningen kommer att vara vid, och föreningarna vill understryka vikten av detta.

En vid prövning; befintlig verksamhet och den nya delen

Ansökan avser en tillåtlighetsprövning dels av en befintlig verksamhet dels av en planerad ny verksamhet/utvidgning.

Medan utökningen och den befintliga delen nu ska prövas enligt de regler som gällde när ansökan sändes in, så är lokaliseringen och utformningen av det befintliga lagret ursprungligen beslutad enligt de regler som gällde 1983. Beslutet fattades 22 juni 1983.

Föreningarna menar att SFR hamnade på platsen mycket beroende på att det redan fanns ett kärnkraftverk där. Som huvudsakligt skäl till att lagret föreslogs ligga på havsbotten uppgavs vara att grundvattenrörelserna är lägst under en horisontell yta samt att riskerna för framtida borringar efter vatten bedömdes vara lägst där (se s 50 i Vitboken).

Föreningarna menar att den prövning som gjordes år 1983 rent rättsligt sett var så bristfällig att den inte kan anses vara relevant, och att den lokaliseringsbedömning som nu ska göras måste utföras som om det inte redan fanns ett förvar på platsen. Föreningarna vill belysa dessa påståenden genom aktbilaga 43, "Vitbok, Beslutet om Forsmarkslagret för låg och mellanaktivt avfall". Skriven av dåvarande docenten, och senare professorn i miljö rätt, Staffan Westerlund på uppdrag av Uppsala läns naturvårdsförbund.

I Vitboken går Westerlund igenom den lagstiftning som gällde 1983, när regeringen meddelade sitt tillåtlighetsbeslut, och undersökte dels vilka krav dåtidens lagstiftning hade på beslutsunderlag, vad man utredde i det konkreta fallet, samt på vilket sätt prövningen hade underkastats de av ECE (Economic Commission for Europe) antagna kriterierna för det så då kallades miljöeffektbeskrivningar.

De regler om regeringens tillåtlighetsprövning som idag finns i 17 kap. MB fanns tidigare i 4 kap Lag om hushållning med naturresurser mm och dessförinnan i 136a§ i 1947 års byggnadslagen, och det var dessa som låg till grund för regeringens prövning av det som då hette SFR1. Ursprungligen fanns dessa regler i 1918 års vattenlag.

Utöver byggnadslagen så aktualiserades miljöskyddslagen, vattenlagen, hälsoskyddslagen, naturvårdslagen, atomenergilagen etc.

På samma sätt som idag så var regeringens beslut enligt 136a§ bindande för den senare prövningen enligt miljöskyddslagen

/ 136a § angavs vilka objekt som skulle bli föremål för den sortens tillståndsprövning, men några yttre materiella ramar fanns inte. På samma sätt som idag skulle dock Koncessionsnämnden för miljöskydd yttra sig över ärendet, utifrån miljöskyddslagens bestämmelser.

Några av de viktiga slutsatser som Westerlund kom fram till är (när det finns sidhänvisningar avses sida i Vitboken, aktbilaga 43):

- Varken miljöskyddslagen eller vattenlagen reglerade joniserande strålning.
- / 136a§ saknades ett uttryckligt krav på sådan optimal lokalisering (även om regeringen hade fria tyglar att värdera för och nackdelar. (s. 20) (En nutida kommentar är att dagens 2 kap. 6 § MB säger att för en verksamhet eller åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde *ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.*)

När det gällde krav på beslutsunderlag så drar Westerlund följande slutsatser:

Atomenergilagen, strålskyddslagen, hälsoskyddslagen saknade detaljerade krav på beslutsunderlag. Naturvårdslagen krävde ingen speciell prövning av SFR1-ärendet.

Miljöskyddslagen hade krav på beslutsunderlag och alternativa lokaliseringar, men endast om frågor som täckets av lagen. Detta innebar att det inte heller i ML fanns krav på beslutsunderlag vad gäller joniserande strålning.

Byggnadslagen hade inga klara regler om beslutsunderlag för prövning enligt 136a§, utöver att vissa myndigheter skulle komma in med yttranden. Innebörden var att regeringen inte hade ett rättsligt tvång på sig att låta utreda alternativa lokaliseringar eller alternativa åtgärder innan man fattade beslut i fråga om lokaliseringen. (s 25) Men å andra sidan fanns inget som hindrade att regeringen krävde in sådant underlag.

Westerlund sammanfattade rättsläget (s. 26):

”Sammanfattningsvis finns det ingen bestämmelse som kräver att alla verkningar av ett lager för låg- och mellanaktivt avfall redovisas för myndigheter eller andra. Det finns heller ingen bestämmelse som kräver att alternativ (t ex optimal lokalisering) utreds med beaktande av alla slags för- och nackdelar av en åtgärd och dess alternativ.

’Däremot finns det vissa lagar som kräver ett omfattande beslutsunderlag rörande sådana aspekter som respektive lag är tillämplig på. Dit hör miljöskyddslagen och vattenlagen, däremot inte atomenergilagen eller strålskyddslagen.

En lag finns som medger att alla verkningar utreds på ett övergripande sätt, nämligen 136 a§ BL. Den kräver dock inte detta. Att utnyttja möjligheten är alltså åtminstone praktiskt sett frivilligt för regeringen. Om regeringen inte vill utnyttja den, kan ingen tvinga den därtill.”

När det gäller hur denna bedömning verkligen gick till skriver Westerlund i Vitboken:

s. 65 Vid prövning en enligt ML beaktas inte ekologiska eller andra effekter av joniserande strålning. Sådant beaktas heller inte av Koncessionsnämnden i dess yttrande till regeringen.

s. 78-79: *Regeringen förelade inte sökanden att utreda möjliga alternativ till att förlägga ett lager under havsbotten vid Forsmark.*

SKI (Statens Kärnkraftinspektion) har i sitt yttrande till regeringen skrivit att inspektionen inte kan ta upp frågan om alternativ. SKI ansåg ändå att Forsmarkslokaliseringen är sämre än åtminstone ett rimligt alternativ (Oskarshamn), därför att de geologiska förhållandena är särskilt dåliga vid Forsmark. Detta betyder i sin tur extra dyra skyddsåtgärder för att uppnå strålskydd som till lägre kostnad kan uppnås i Oskarshamn.

KN har inte begärt någon närmare utredning om alternativ av sökanden. Krav på en sådan framfördes av flera.

I sitt yttrande till regeringen bedömde KN lokaliseringen endast på grundval av sökandens egen ståndpunkt att det räckte med att platsen var acceptabel och att inga alternativ behövde belysas närmare. KN bedömde frågan huruvida alternativ borde redovisas enbart utifrån sannolikheten av att något alternativ skulle vara bättre från andra synpunkter än strålskydd.

Mot bakgrund av detta menar föreningarna att det är extra viktigt att mark- och miljödomstolen inför sitt yttrande till regeringen även gör en förutsättningslös lokaliseringsprövning av det befintliga lagret för låg- och mellanaktivt avfall.

Att regeringen nu får ett allsidigt beslutsunderlag, för såväl det tillkommande lagret som för det befintliga är helt centralt, i synnerhet som den tidens lagstiftning helt saknade bestämmelser om det som idag heter miljöbedömningar eller miljökonsekvensbeskrivningar, inklusive krav på alternativa lokaliseringar.

En vid prövning; Miljöbalken och joniserande strålning

Föreningarna yrkar att mark- och miljödomstolen ska pröva strålsäkerhetsfrågor fullt ut inom ramen för miljöbalkens tillämpningsområde.

Till skillnad mot miljöskyddslagen som ersatts av MB, så omfattar balken även joniserande strålning. Miljöbalken gäller parallellt med andra lagar. Det finns inget i författningen som tyder, på att prövningen i MB vad avser joniserande strålning ska vara mindre omfattande av det skälet att joniserande strålning även regleras i t.ex. kärntekniklagen KTL.

Det föreligger därför inga formella hinder för MMD att prova strålsäkerhetsfrågorna. Domen rörande Ringhals (Mål nr M 45-03MD Vänersborg) ändrar inte detta. Underinstansens slutliga ställningstagande i den frågan ändrar inte MÖD:s principiella och prejudicerande uttalande.

”Med hänsyn till vad som anförts ovan finner miljödomstolen numera helt klarlagt att det i vart fall inte föreligger några hinder för domstolen mot att, om det behövs, meddela villkor enligt 22 kap. 25 § första stycket miljöbalken även i fråga om kärnsäkerhet och strålskydd” MÖD var av samma uppfattning (mål MÖD M 3363-06).

Föreningarna menar att prövningen av strålsäkerhetsfrågorna utifrån MB:s allmänna hänsynsregler inte kan överlämnas till SSM eftersom deras beviskrav är sämre:

- Föreningarna menar att det saknas bemyndigande för SSM att skriva föreskrifter med innebörd att avgränsa tillämpningsområdet för 2 kap. (eller andra bestämmelser i MB.) Skulle det trots allt finnas sådana föreskrifter får de enligt 11 kap. 14 § regeringsformen inte tillämpas.
- Sökanden menar att SSM:s föreskrifter ska vara vägledande vad gäller hur miljöbalken ska tolkas i de delar den ska lyftas in i KTL. För att SSM:s föreskrifter ska kunna anses vara preciseringar av de allmänna hänsynsreglerna krävs att de inte lägger sig på en

kravnivå som är under de allmänna hänsynsreglerna. Av såväl 6 § SSMFS 2008:21 som 4 § i SSMFS 2008:37 framgår att endast *hänsyn* ska tas till bästa möjliga teknik medan det av miljöbalken framgår att BMT *ska användas*.

- Föreningarna menar att det inte är lämpligt att överlåta prövningen av strålsäkerhetsfrågor till en myndighet som tillämpar beviskrav som är betydligt lägre ställda än vad som uttryckligen framgår av balken och med föreskrifter som ger uttryck för betydligt mindre stränga definitioner av de allmänna hänsynsreglerna.

Sammanfattningsvis anser föreningarna att domstolens tillåtlighetsprövning enligt miljöbalken ska omfatta strålsäkerhetsfrågor fullt ut.

Föreningarna ansluter sig här till vad Östhammars kommun anfört i sitt slutanförande vad gäller den stegvisa säkerhetsprövningen och förhållandet mellan miljöbalken och strålskyddslagstiftningen.

Brister i MKB:n

En MKB är en processförutsättning. Uppfylls inte lagkraven kan ansökan komma att avslås alternativt avvisas beroende på bristernas art och betydelse för processen.

Föreningarna menar att MKB:n saknar utredningar som fullt ut gör det möjligt att bedöma:

- Förekomst av och i så fall påverkan av storregionala grundvattenströmmar.
- Risk för korrosion och dess effekter.

MKB och storregionala grundvattenströmmar

En av de frågor som föreningen inledningsvis uttryckte sig vilja ha utrett, för att kunna tillstyrka en ansökan var möjligheten till ett snabbt genombrott (på mindre än 100 år) av utsläpp av radioaktiva ämnen från förvaret till havet ovanför (Öregrundsgrepen).

Vad gäller flöden så menar vi att sökanden saknar bedömningar som grundas på att det finns storregionala grundvattenströmmar som kan innebära att det på platsen för förvaret finns risk för att radioaktivitet når östersjön tidigare än vad som nu förutses.

Det föreligger idag en osäkerhet i vart fall om huruvida det:

- a) finns storregionala grundvattenströmmar i området och
- b) vilken betydelse detta kan få för bedömningen av hur lång tid det kan ta innan radioaktiva ämnen från förvaret att nå upp till havsbotten. Några tiotalet år?

Föreningarna menar i denna fråga att berget tar in mycket vatten (vilket Johan har pratat om). Berget har mycket stor genomsläpplighet. Det finns en ständig vattenrörelse i berget, och att den rörelsen bland annat är uppåtriktad. Det kommer läcka ut snabbt i havet.

En sak är hur berget ser ut och betar sig idag, en annan sak är vad som kan komma att hända med berget i framtiden. Även om berget idag kan ha en viss genomsläpplighet så är det ingen garanti för att berget genom naturliga förändringar (till följd av spänningar i berget etc.) men också till följd av effekter av sprängningar eller till följd av korrosion kan komma få nya negativa egenskaper.

Enligt principen om den omvända bevisbördan så är det sökanden som ska visa att det inte föreligger på detta sätt.

MKB och risk för korrosion

Läckaget av strålning till biosfären är bl.a. beroende på vattenströmningar i förvaret samt på korrosionens hastighet.

När det gäller korrosionen så föreligger det enligt föreningarnas uppfattning fortfarande obesvarade frågor om hur följande faktorer kan påskynda korrosionen av bl.a. armeringsjärn i olika former av gjutna konstruktioner och barriärer:

- a) Jordströmmar pga av elkabeln till Finland
- b) Salt som tränger in och ökar korrosionen
- c) Korrosion orsakad av ämnen i betongen i sig.

Föreningarna menar att pga. av jordströmmar som ger korrosion, så finns det risk att containrarna korroderar fortare och att radioaktivt då når östersjöns vatten tidigare än vad man menar.

Sökanden har enligt föreningarnas uppfattning inte lyckats visa att det inte kommer ske korrosion av armeringsjärn i kokiller, korrosion som beror på salt i vattnet, på aggressiv betong samt eventuellt jordströmmar.

Ansökan omfattar nya och gamla SFR vilket betyder att det måste göras en lokaliseringsbedömning och teknik även av det befintliga förvaret, i vilket det finns armeringsjärn som redan har börjat rosta.

Om Östersjön som barriär eller som recipient

Föreningarna yrkar att mark- och miljödomstolen i sitt yttrande ska ta klar ställning i fråga om hur man ser på frågan om huruvida utsläpp till och utspädning i Östersjön är en acceptabel del av säkerhetsprincipen.

Frågan om hur snabbt det kommer att läcka ut ur förvaret är helt central.

När SFR planerades betraktades Östersjön som en del i säkerhetsprinciperna. Under hand som tiden har gått har detta inte längre varit acceptabelt, och denna del har därför tonats ner eller helt förkastats. Men oavsett detta så är det ändå detta som var en av grunderna för det befintliga förvaret.

Med hänsyn till att naturen har ett eget skyddsvärde enligt 1 kap. 1 § så räcker det med att ekosystemet i Östersjön kan ta skada till följd av utsläpp av radioaktiva ämnen.

Utgångspunkten för skadeberäkningen ska därför inte vara när människan kan ta skada av utsläpp, utan när ekosystemet i Östersjön kan ta sådan skada.

Det felplacerade avfallet; S-14-avfallet

Domstolen menar att frågan om det felplacerade avfallet är en fråga för den fortsatta tillsynen. För det fall att tillåtlighet och tillstånd meddelas, så är föreningarna av uppfattningen att detta avfall måste vara åtgärdat innan dess att ett tillstånd tas i anspråk. Eftersom inget avfall kommer att fraktas upp eller ner så länge som arbete pågår med utbyggnaden, så kommer detta innebära att det felplacerade avfallet inte kommer att åtgärdas på kanske 10 år. Detta kan naturligtvis inte vara acceptabelt.

Slutkläm

Föreningarna menar att Mark- och miljödomstolen ska meddela regeringen att tillåtlighet inte kan eller ska ges för den sökta utbyggnaden. Osäkerheten om hur berget och vattenflödena kan komma att bete sig i framtiden är allt för stor. Föreningarna menar att det inte kan uteslutas att radioaktivitet kan komma att i vart fall läcka ut till omgivande ekosystem inom 100 år.

Föreningarna menar också att när det gäller det befintliga förvaret för låg- och mellanaktivt avfall så ska avfallet där antingen tas upp, eller bibehållas med övervakning som kan leda till att alla försämringar av berget, vattenflöden, korrosion med mera kan upptäckas och åtgärdas i tid på samma sätt som t.ex. Trafikverket idag gör i sina tunnelsystem för väg- och järnvägstrafik.

Avslutningsvis en kommentar till vad SSM anfört om förhållandet mellan miljöbalken och annan lagstiftning. Balken gäller parallellt med annan lagstiftning, vilket innebär att alla lagar måste vara uppfyllda för att en verksamhet ska få bedrivas. I detta fall måste alltså både miljöbalken

och kärntekniklagen m.fl. strålskyddslagen måste vara uppfyllda. Är det inte uppfyllt får inte verksamheten bedrivas.

Föreningarnas slutliga yrkanden

A. Yrkanden avseende handläggningen hos mark- och miljödomstolen.

1. Föreningarna yrkar att mark- och miljödomstolen ska göra en förutsättningslös prövning av såväl metodval som platsval.
2. Föreningarna yrkar att mark- och miljödomstolen ska pröva strålsäkerhetsfrågor fullt ut inom ramen för miljöbalkens tillämpningsområde.
3. Föreningarna yrkar att mark- och miljödomstolen i sitt yttrande ska ta klar ställning i fråga om hur man ser på frågan om huruvida utsläpp till och utspädning i Östersjön är en acceptabel del av säkerhetsprinciperna.

Frågeställningar som föreningarna inledningsvis ansåg måste utredas vidare

- i. Möjligheten till ett snabbt genombrott (på mindre än 100 år) av utsläpp av radioaktiva ämnen från förvaret till havet ovanför (Öregrundsgrepen).
- ii. Hur utsläpp till havsbotten och havsmiljön vid ett snabbt genombrott påverkar naturmiljön på havsbotten och i havet, samt på fiske, friluftsliv, turism och sommarboende.

Föreningarna kan nu konstatera att sökanden inte har givit tillfredsställande svar på någon av frågorna ovan. Detta innebär att föreningarna

- 4 I första hand yrkar att mark- och miljödomstolen i sitt yttrande till regeringen ska meddela att ansökan om tillåtlighet bör avslås.
- 5 För det fall att mark- och miljödomstolen menar att det saknas grund att avslå ansökan, yrkar föreningarna i andra hand på att mark- och miljödomstolen på grund av bristfällig MKB ska meddela regeringen att ansökan om tillåtlighet bör avvisas.
- 6 I tredje hand yrkar föreningarna att mark- och miljödomstolen i sitt yttrande till regeringen ska meddela att regeringen bör förelägga sökanden om att kvarstående frågeställningar måste utredas ytterligare.

Därutöver yrkar föreningarna att mark- och miljödomstolen ska meddela regeringen att:

7. tillåtlighet inte under några förhållanden kan meddelas förrän frågan om artskyddsdispens har avgjorts. Föreningarna motsätter sig att sådan dispens ges.
8. För det fall tillåtlighet meddelas, de felplacerade avfallsbehållarna måste tas upp ur SFR1 för sortering och förvaring innan en utbyggnad av förvaret startar.

Jonas Christensen